

Vesvese

En'am / 112. Böylece biz, her peygambere insan ve cin şeytanlarını düşman kıldık. (Bunlar), aldatmak için birbirlerine yaldızlı sözler fısıldarlar. Rabbin dileseydi onu da yapamazlardı. Artık onları uydurdukları şeylerle başbaşa bırak.

Araf / 200. Eğer şeytanın fitlemesi seni dürtirse hemen Allah'a sığın. Çünkü O, işitendir, bilendir. Takvâya erenler var ya, onlara şeytan tarafından bir vesvese dokunduğunda (Allah'ın emir ve yasaklarını) hatırlayıp hemen gerçeği görürler.

Nas / 4-5.O sinsi vesvesenin şerrinden, O ki insanların göğüslerine (kötü düşünceler)fısıldar.

* Ebu Hüreyre (ra) anlatıyor: Hz. Peygamber (sav)'in ashabından bir kısmı ona sordular: "Bazılarımızın aklından bir kısım vesveseler geçiyor, normalde bunu söylemenin günah olacağına kaniyiz." Hz. Peygamber (aleyhissalâtu vesselâm): "Gerçekten böyle bir korku duyuyor musunuz?" diye sordu. Oradakiler Evet! deyince: "İşte bu (korku) imandan gelir (vesvese zarar vermez) dedi.

* İbnu Abbas (ra) : "Resûlullah (sav) buyurdular ki: "Şeytan insanoğlunun kalbinin üzerinde tünemiş vaziyette bekler. Allah'ı zikredince siner, çekilir, gaflet etse vesvese verir."

* Ebü Hüreyre (ra) anlatıyor: "Resûlullah (sav) buyurdular ki: "Namaz için ezan okunduğu zaman şeytan oradan sesli sesli yellenerken uzaklaşır, ezanı duyamayacağı yere kadar kaçar. Ezan bitince geri gelir. İkamete başlanınca yine uzaklaşır, ikamet bitince geri dönüp kişi ile kalbinin arasına girer ve şunu hatırla, bunun düşün diye aklında daha önce hiç olmayan şeylerle vesvese verir. Öyle ki (buna kapılan) kişi kaç rekat kıldığını bilemeyecek hale gelir."

*Abdullah İbnu Mugaffel ra anlatıyor: "Resulullah aleyhissalâtu vesselâm buyurdular ki: "Sizden kimse hamam yaptığı yere akıtmasın. Zirâ vesveselerin çoğu bu yüzden hâsıl olur."

* Ubey İbnu Ka'b ra anlatıyor: "Resûlullah sav buyurdular ki: "Abdest (sıraşın)da vesvese veren bir şeytan vardır. Adı da el-Velehân'dır. Öyleyse suyun vesvesesinden kaçın."

* Zeyd İbnu Hârise ra anlatıyor: "Resûlullah sav buyurdular ki: "Cebrail aleyhisselam bana abdesti öğretti. Bu meyanda bana, abdestten sonra, çıkacak bevl (sızıntısından hâsıl olacak vesveseyi önlemek) için elbisemin altına su serpmemi emretti."

PIRLANTA SERİSİ...

Vesvese, Şeytanın insan kalbini kurcalaması ve hayâl aynasına bir kısım resim ve manzaralar, hâtıra ve hayâller atması demektir. Şeytanın bir insana, bilhassa mü'mine karşı oynayacağı son oyun, kullanacağı son siper, son mevzî ve silah, vesvesedir. O, küfür ve dalâlet adına alt edemediği kimseye karşı çaresizliğinin ifadesi olarak 'vesvese' ok ve mermisini kullanır. Bir cihetle vesvese, şeytanın "Bana yâr olmadın, kendine de olma" düşüncesiyle, mü'mini kendinden etme çarpınış ve gayretidir.

Lümme-i şeytaniye nedir?

Lümme-i şeytaniye, Şeytanın kendine mahsus topunu, tüfeğini, okunu çevirip, nişan aldığı mü'minin kalp merkezinde önemli bir noktadır... İnsan kalbinde bir bant gibi kayıt yapan, meleğin ilhamının geldiği santralin yanbaşında bir de şeytanın yağdırdığı şüphe, tereddüt ve vesvese oklarına hedef olabilecek santral vardır. Bu, aynen aynanın şeffaf ve parlak yüzü ile siyah ve mat yüzünün bir arada bulunması, bir odada mü'minin kafirin yanyana durması gibidir. Biliyorsunuz, pilde bile (-) ve (+) kutuplar vardır. Bir ma'nâda bunlar da, böyle bir tamamlayıcılık içindedir.

Vesvese daha çok kimlerde olur?

Mübtedî müslümanlarda, işe yeni başlamışlarda pek vesvese olmaz. Vesvese, daha çok kendini can ü gönülden Din'e vermiş, zimamı ve dizginleri şeytanın elinden koparıp almış, Allah (cc)'a karşı ubudiyetini az çok yapan ve iman mevzûunda da terakki edip saffete ulaşan bazı müslümanlarda olur. Kalbî istidadlarıyla iç âleminde ilerleme yolunda olan, arşive ve kavsiyeler çizerek insan-ı kâmil mertebesine doğru tırmanan mü'minler, yolun puslu noktalarında şeytanın vesvesesi ile yüz yüze gelirler. Evet insan, ruhun semalarına doğru yükselirken, her menzilde şeytan ayrı bir tuzak kurar ve bekler.. kendine göre en müsait anda okunu çekip atar ve kendine ait yamaçların yeşermesi için

kalbe vesvese salar. Demek ki vesvese, biraz da iman babındaki derinlik ve isti'dât'a karşı şeytanın bir kıskançlık ve reaksiyonu oluyor.

Vesvese, bazen asabî ve hassas ruhlarda, bazen de fazla gıda alan tenpervlerde olur. Vesvese, kâfirden olmaz. Kâfirin küfrü vesvese değil, belki hesaplı, plânlı ve inadî bir küfürdür. Kâfirden bunalımlar, iç buhranlar, tatminsizlikler, sıkıntılar olabilir. Fakat bütün bunlar, onu iyice saldırgan ve mütecaviz kılar.

Yirmi Birinci Söz'ün İkinci Makamı Kalbin beş yarasına beş merhemi içerir.

"Ya Rabbi, şeytanların vesveselerinden, yanımda bulunmalarından Sana sığınırım." (Mü'minûn sûresi, 23/97-98)

Ey vesvese hastalığına tutulmuş insan! Biliyor musun, vesveseneye benzer? Musibete... Önem verdikçe şişer; önem vermez sen söner. Onu büyük görürsen büyür; küçük görürsen küçülür. Korkarsan ağırlaşır, hasta eder; korkmazsan hafifler, gizli kalır. İçyüzünü bilmezsen devam eder, yerleşir; bilirsen, onu tanırsan gider. Öyleyse şu musibetli vesvesenin pek çok çeşidinden yalnız sıkça görülen beşini söyleyeceğim. Belki sana da bana da şifa olur. Çünkü vesvese öyle bir şeydir ki, cehalet onu davet eder, ilim uzaklaştırır. Onu tanımazsan gelir, tanırsan gider.

Birincisi - Birinci Yara

Şeytan önce şüpheli kalbe atar. Eğer kalb kabul etmezse şüpheden, çirkin ve kötü sözler döner. Çirkin sözlerdeki benzer bazı pis suretleri ve edebe aykırı çirkin halleri tasvir eder, hayal ettirir. Kalbe "Eyvah!" dedirtir, insanı ümitsizliğe düşürür. Vesveseli adam da zanneder ki, kalbi Rabbine karşı edepsizlikte bulunuyor. Müthiş bir telâş ve heyecan duyar. Bundan kurtulmak için huzurdan kaçar, gaflete dalmak ister. Bu yaranın merhemi şudur:

Bak ey vesveseye düşmüş biçare insan! Telâş etme, çünkü senin hatırına gelen kötü sözler ve haller gerçek değil, hayaldir. Küfrü hayal etmek küfür olmadığı gibi, o kötü sözleri ve halleri düşünmek de onları söylemek ve yapmak değildir. Zira mantıkça hayal etmek, hüküm yerine geçmez. Kötü sözü söylemek ise hükümdür. Bununla beraber, o çirkin sözler, senin kalbinin sözleri değildir. Çünkü kalbin, onlardan müteessir olur, üzüdür, kederlenir. O çirkin sözler belki şeytanın, kalbe yakın olan ve "lümme-i şeytani" denilen yuvasından gelir. Vesvesenin zararı, insanın onu zararlı zannetmesi ve kalben ondan zarar görmesidir. Çünkü insan, hükümsüz bir hayali hakikat vehmeder. Şeytanın işini kendi kalbine mal eder. Onun sözünü, kendinden zanneder. Zarar ettiğini düşünüp zarara düşer. Zaten şeytanın da istediği budur.

İkincisi

Mânâlar kalbden çıktığı vakit, bir sureti olmadığı halde hayale girer, orada surete bürünürler. Hayal, her vakit bir sebep perdesi altında suretleri bir nevi dokur. Önem verdiği şeyin suretini yol üstünde bırakır; hangi mânâ geçse o sureti ona ya giydirir, ya takar, ya bulaştırır veyahut da perde yapar. Eğer mânâlar çirkinlikten arınmış ve temiz, suretler pis ve rezil ise temiz mânâlar pis suretleri giymez, fakat onlara temas eder. Vesveseli insan, bu teması, mânâların sureti giymesiyle karıştırır. "Eyvah!" der, "Kalbim ne kadar bozulmuş! Bu sefillik, nefsimin bu açgözlülüğü beni Allah'ın rahmetinden kovulmuşlardan edecek!" Şeytan onun bu damarından çok faydalanır. Bu yaranın merhemi şudur:

Dinle ey biçare! Nasıl ki, karnının içindeki pislik, senin, namazın şartlarından ve adabından olan dış temizliğine tesir etmez ve onu bozmaz. Aynen öyle de, mukaddes mânâların pis suretlere komşuluğu onlara zarar vermez. Mesela, sen Allah'ın ayetlerini tefekkür ediyorsun. Birden bir rahatsızlık, bir iştah ya da ihtiyaç gidermek gibi zaruri bir hal şiddetle hislerine dokunuyor. Elbette hayalin, bunun çaresine bakacak ve o ihtiyacını gidermek için lâzım olan şeyleri bulacak, onlara uygun süflî suretleri dokuyacak ve gelen mânâlar bu suretlerin ortasından geçecek. Bunda ne sakınca ne pislencek ne zarar ne de tehlike vardır. Asıl tehlike, dikkatini buna yoğunlaştırmak, zarara düştüğünü zannetmektir.

Üçüncüsü: Varlıklar arasında bazı gizli münasebetler bulunur. Hatta hiç ummadığın şeyler arasında münasebet bağları vardır. Bunlar, ya hakikaten mevcuttur ya da hayalin, meşgul olduğu işe göre o bağları yapmış, o şeyleri birbirine bağlamıştır. Şu münasebet sırrıyla, bazen mukaddes bir şeyi görmek, pis bir şeyi hatıra getirir. Beyan ilminde ifade edildiği gibi, "Dış dünyada uzaklık sebebi olan zıtlık, hayalde yakınlık sebebidir." Yani, iki zıt şeyin suretlerinin bir araya gelmesine vesita olan şey, hayalî bir münasebettir. Zıtların bu münasebetle hatıra gelmesine "tedâi-yi efkâr" (bir düşüncenin başka düşünceleri çağrıştırması) denir.

Mesela, sen namazda, münâcât esnasında, Kâbe'nin karşısında, Cenâb-ı Hakk'ın huzurundayken, O'nun ayetlerini tefekkür ettiğin sırada, şu çağrışımlar tutup seni en uzak, rezil, boş ve faydasız düşüncelere sevk eder. Böyle düşünceler aklından gitmiyorsa sakın telâşlanma! Farkına vardığın anda dön, "Aman, ne kusur ettim!" deyip sebebini araştırarak üzerinde durma ki, o zayıf münasebet dikkatinle kuvvet kazanmasın. Zira sen üzüldükçe, önem verdikçe o zayıf, küçük hatırlayışların alışkanlığa döner, hayalî bir hastalık olur. Korkma, bu kalbî bir hastalık değildir. Şu tür hatırlayışlar çoğunlukla irade dışıdır. Bilhassa asabî ve hassas insanlarda daha çok görülür. Şeytan bu çeşit vesvesenin madenini çok işletir.

Bu yaranın merhemi şudur: Çağrışımlar çoğu kere irade dışıdır. Bunda insanın mesuliyeti yoktur. Hem çağrışım da zıt şeyler birbirine yakın olabilir, fakat temas edip karışmazlar. Onun için fikirlerin mahiyeti birbirine geçmez, zarar vermez. Nasıl ki, şeytan ile ilham meleğinin kalb taraflarında birbirine yakın olmaları ve günahkârlar ile hayırlı kimselerin aynı mekânda bulunmaları zararsızdır. Aynen öyle de, çağrışımların sevkıyla istemediğin pis hayaller gelip temiz fikirlerinin içine girse, kasten olmadıkça ve zarar ettiğin zannıyla onlarla fazla meşgul olmadığın sürece sana zarar vermezler. Bazen de kalb yorulur. Fikir, eğlenmek için rastgele bir şeyle meşgul olur. Şeytan fırsat bulup pis şeyleri önüne serper, sürer.

Dördüncüsü: Amelin en iyi şeklini aramaktan doğan vesvesedir. Takva zannıyla bu arayış arttıkça vesvese şiddetlenir. Hatta bir dereceye varır ki, insan amelin daha makbulünü ararken harama düşer. Bazen bir sünneti araması, bir vacibi terk ettirir. "Acaba amelim sahih oldu mu?" der, onu tekrar eder. Bu hal sürdükçe de büyük ümitsizliğe düşer. Şeytan şu halinden faydalanarak insanı yaralar. Bu yaranın iki merhemi var:

Birinci Merhem: Bu gibi vesvese, Mutezile mezhebindekilerde olabilir. Çünkü onlar şöyle der: "İlahî emir ve yasaklara mevzu olan filler ve şeyler, ahiret itibarı ile ya kendi zâtında güzel ya da kendi zâtında çirkindir. Yani ya bizzat güzel olduğu için emredilmiş ya da bizzat çirkin olduğundan yasaklanmıştır. Demek, eşyada ahiret ve hakikat noktasından güzellik ve çirkinlik zâtidir (kendindedir), ilahî emir ve yasaklar ona tâbidir." Bu mezhebe göre, işlediği her amelde insana şöyle bir vesvese gelir: "Acaba amelim, hakikatteki zâtî güzelliğine uygun oldu mu?"

Hak mezhep olan Ehl-i Sünnet ve Cemaat ise der ki: "Bir şey, Cenâb-ı Hak emrettiği için güzel; O yasakladığı için çirkin olur." Demek, güzellik emirle, çirkinlik ise yasakla bir hakikat olarak ortaya çıkar. Güzellik ve çirkinlik, amelden sorumlu kulun bilmesine bakar ve ona göre yerleşir. Bunlar, görünüşte ve o amelin dünyaya bakan yüzünde değil, ahirete bakan yüzündedir. Mesela, namaz kıldın veya abdest aldın ama sen hiç farkında olmadan, aslında namazını veya abdestini bozacak bir sebep varmış. Şu halde senin namazın ve abdestin hem sahih hem güzeldir. Mutezile mezhebindekiler ise der ki: "O ibadet hakikatte fena ve kusurludur fakat kabul edilir. Çünkü bilmiyordun, özrün var." Öyleyse Ehl-i Sünnet mezhebine, görünüşte dinin kaidelerine uygun şekilde işlediğin amelin hakkında, "Acaba sahih oldu mu?" deyip vesvese yapma! Fakat "Kabul olmuş mudur?" de, gururlanma, amelini güvenme!

İkinci Merhem: Dinde zorluk yoktur, (Bu ifade, "Allah yolunda gereği gibi cihad edin. Sizi insanlar içinde bu emanete ehil bulup seçen O'dur. Din konusunda, size hiçbir zorluk da yükledi..." (Hac sûresi, 22/78) ayeti ve "Din kolaylıktır." (Buhârî, imân 29; Nesâî, imân 28) gibi hadis-i şeriflerden çıkarılan bir fıkıh kaidesidir.) Madem dört mezhep hakîr ve madem istiğfarı gerektiren "kusurlarını idrak etmek" -böyle vesveseli kimse için- gurura

sebeplere "amelini güzel görme"ye tercih edilir. Yani vesveseli insanın, amelini güzel görüp gurura girmektense onu kusurlu sayıp istiğfar etmesi makbuldür.

O halde, vesveseyi at! Şeytana de ki: "Şu hal bir zorluktur. Hakikatini bilmek güçtür, dindeki kolaylığa zittir. esasına ters düşer. Şu amelim elbette bir hak mezhebine uygun olur. Bu bana yeter. Hem en azından acizimi itiraf ederek, ibadeti lâyıkıyla yerine getiremediğimden, istiğfar ve yakarış ile Cenâb-ı Hakk'ın merhametine sığınıp kusurumun affedilmesi ve noksan amelimin kabulü için acizliğimin ve küçüklüğümün şuurunda olarak bir duaya vesiledir."

Beşincisi: İmana dair meselelerde şüphe suretinde gelen vesvesedir. Biçare vesveseli insan, bazen hayal etmekle düşünmeyi bir birine karıştırır. Yani, hayale gelen bir şüpheyi aklına girmiş zannedip inancının zarar gördüğünü düşünür. Bazen de kendi kurduğu bir şüpheyi, imana zarar veren bir şüphe zanneder. Hem bazen tasavvur ettiği bir şüpheyi, aklıyla tasdik ettiğini sanır.

Yine bazen küfürle ilgili bir mesele hakkında düşünmeyi küfür sayar. Yani dalâletin sebeplerini anlamak için bir mesele üzerinde fikir yürütmeyi, onu araştırmayı ve tarafsızca değerlendirmeyi imana ters zanneder. İşte şeytanın telkinlerinin eseri olan şu zanlardan ürker, "Eyvah! Kalbim bozulmuş, inancım zayıflamış!" der. O haller çoğu kere irade dışı olduğundan ve insan onları kendi sınırlı iradesiyle düzeltemediğinden ümitsizliğe düşer. Bu yaranın merhemi şudur:

Küfrü hayal etmek küfür olmadığı gibi, onu vehmetmek de küfür değildir. Dalâleti tasavvur etmek dalâlet olmadığı gibi, onun hakkında düşünmek de dalâlet değildir. Çünkü hayal etmek, vehmetmek, tasavvur etmek ve düşünmek; akılla tasdikten, kalbin bir şeye teslim olmasından farklıdır, başkadır. Bunlar bir derece serbesttir, insanın cüzî iradesini pek dinlemez. Dinî sorumluluk altına çok girmez. Tasdik ve teslim ise öyle değildir, bir ölçüye tâbidir. Hem nasıl ki, bunlar tasdik ve teslim değildir; aynen öyle de, şüphe ve tereddüt de sayılmazlar. Fakat eğer lüzumsuz yere tekrar ede ede akla ve kalbe yerleşirlerse, o vakit onlardan bir tür hakiki şüphe doğabilir. Hem tarafsızca değerlendirme veya insaf namına deyip diğer şıkkı lüzumlu göre göre öyle bir hale gelir ki, insan, iradesi dışında ondan taraf olur. Üzerine vacip olan "hakkın tarafında yer alma" esası kırılır. O da tehlikeye düşer. Zihnine, onu düşmanın veya şeytanın lüzumsuz bir vekili yapacak bir hal yerleşir.

Bu çeşit vesvesenin en mühimi şudur: Vesveseli adam, bir şeyin aslında mümkün olması ile onun zihinde mümkün görülmesini birbirine karıştırır. Yani bir şeyi zâtında mümkün görse, o şeyi zihnen de mümkün ve muhtemel zanneder. Halbuki kelâm ilminin kaidelerindedir ki: Zâtî imkân, kesin bilgiye aykırı değildir, zihnen zaruri olan bilgilere ters düşmez.

Mesela, şu dakikada Karadeniz'in sularının çekilmesi, zâtında mümkündür ve zâtî imkân ile muhtemeldir. Halbuki gözümüzle görürüz gibi, o denizin yerinde olduğuna hükmediyoruz, bunu şüpheyle biliyoruz. O ihtimal ve zâtî imkân, bizde şüphe uyandırmıyor, kesin bilgilere zarar vermiyor. Mesela, güneşin bugün batmaması veya yarın doğmaması da zâtında mümkündür. Halbuki bu ihtimal, güneşin batıp doğacağına dair kesin bilgilere zarar vermez, şüphe düşürmez. İşte bunun gibi, zâtî imkân yönünden gelen vehimler, mesela imân hakikatlerinden olan, dünya hayatının sona ereceğine ve ahiret hayatının başlayacağına dair kesin inancımızı zayıflatmaz. yani "Bir delilden kaynaklanmayan ihtimalin hiç kıymeti yoktur." diye ifade edilen meşhur hüküm, hem kelâm hem de fıkıh ilimlerinin yerleşmiş kaidelerindedir.

Eğer dersene ki, "Müminlere bu derece zarar ve sıkıntı veren vesvese hangi hikmetten dolayı bize belâ olmuştur?"

Cevap: Aşırıya varmamak ve üstün gelmemek şartıyla vesvesenin aslı, uyanıklığa ve araştırmaya sebeptir, ciddiyete vesiledir. Lâkaytlığı atar, gevşekliği yok eder. Onun için Hakîm-i Mutlak, şu imtihan dünyasında, şu müsabaka meydanında bize bir teşvik kamçısı olarak, vesveseyi şeytanın eline vermiş. Şeytan onu insanın başına vuruyor. Şayet çok incitirse, Hakîm ve Rahîm Rabbimize şikâyet etmeli ve **Kovulmuş şeytanın şerrinden Allah Teâlâya sığınırım.** Demeli.